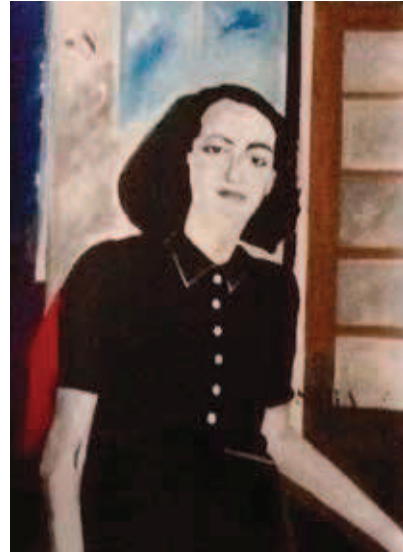

Ontwikkelingen

---

tekst: Ido Abram

Schilderijen uit de serie 'Memento voor joodse kinderen, omgebracht tijdens de Sjoa', 2014-2015, Joan Verheyen
Van links naar rechts: Hanna en Joseph Blok, Meijer van der Kar, Sara Fresco

Sjoa-educatie in 2015

Waarom moeten leerlingen met de Jodenvervolging tijdens de Tweede Wereldoorlog worden geconfronteerd? En wat hebben niet-Joodse gediscrimineerde minderheidsgroepen daar aan?

In 2003 duiken voor het eerst berichten op dat islamitische – meestal Marokkaanse of Turkse – leerlingen lessen over de Sjoa boycotten. April 2010 bericht het weekblad *Elsevier*, dat 'één van de vijf geschiedenisdocenten in de vier grote steden wel eens meegemaakt heeft dat hij of zij de Holocaust niet of nauwelijks ter sprake kon brengen omdat vooral islamitische leerlingen er moeite mee hebben'. Wat zegt dat precies: 'wel eens', 'niet of nauwelijks', wat speelt er nu echt op scholen? De Anne Frank Stichting liet dit in 2013 uitzoeken door het researchbureau Panteia en dit leverde het eindrapport 'Antisemitisme in het voortgezet onderwijs' op. Er werd gekozen voor een schriftelijke enquête onder docenten geschiedenis, maatschappijleer, godsdienst of algemene vakken (in geval van praktijkonderwijs). Ik citeer de hoofdconclusie van het onderzoek: 'Meer dan een derde van de docenten zegt dat ze in het afgelopen jaar

grievende opmerkingen over Joden of het bagatelliseren van de Holocaust hebben gehoord'. Als schrale troost, ironisch bedoeld, blijkt uit het rapport dat Joden niet het alleenrecht hebben op discriminatie: 'Grievende opmerkingen over de islam of over homoseksualiteit komen vaker voor dan grievende opmerkingen over Joden of het bagatelliseren van de Holocaust'. Met de opkomst van de IS en de toegenomen haat tegen de Westerse waarden, zullen de zaken er in 2015 vermoedelijk niet beter voor staan.

Redenen

Wat zou dit moeten betekenen voor Sjoa- (of Holocaust-) educatie? Waarom moeten leerlingen nog steeds worden geconfronteerd met de Jodenvervolging tijdens de Tweede Wereldoorlog? En wat hebben niet-Joodse gediscrimineerde minderheidsgroepen daar aan? Er zijn enkele belangrijke redenen te noemen die opvoeders en docenten – én leerlingen en andere jongeren! – kunnen bewegen zich indringend met de Sjoa bezig te houden. Allereerst om iedereen, maar vooral de jeugd, te waarschuwen voor vergelijkbare zaken, die nog steeds plaatsvinden. Of zoals Primo Levi, een overlevende van Auschwitz, het formuleerde: 'Het is gebeurd en kan dus weer gebeuren. Dat is de kern van wat wij te zeggen hebben'.

Een tweede reden is om zich niet in de rijen van de beulen en de ontkenners van de Sjoa te scharen. Over deze ontkenners zei Roger Errera, een Franse rechter, dat het hun bedoeling was 'onze herinnering, het enige 'graf' van de doden, te vernietigen en elk spoor van de misdaad zelf in ons geheugen uit te wissen'. Een derde reden is, dat de Sjoa niet alleen gaat over negatieve zaken, maar ook over essentiële thema's als solidariteit, in verzet komen tegen onrecht, het behouden van de menselijke waardigheid in benarde en extreme situaties en zelfs over humor en creativiteit. Zo'n brede context maakt Sjoa-educatie 'warm' in plaats van 'kil', verdraaglijk in plaats van onverdraaglijk. Het algemene punt van die brede context is dit: bespreken of tonen van (uitsluitend) menselijke wreedheid activeert niet zelden menselijke wreedheid en het leert de jongere in ieder geval niet, hoe die te voorkómen. En vervolgens: relatief te veel aandacht voor extreme wreedheid maakt dat kleine wreedheid minder erg gaat lijken. Het laatste is wellicht nog belangrijker dan het eerste. Als men het extreme tot norm verheft, schaadt dat zowel de sensibiliteit als het gevoel voor maat. Dat geldt voor leerlingen en andere jongeren, maar eigenlijk voor iedereen. We moeten oppassen ons gevoel voor verhoudingen niet te

verliezen door alles wat er gebeurt aan de maatstaven van het meest extreme af te meten. Dat is het gevaar van het spreken over een 'hiërarchie van het leed'. Als deze lessen leerlingen en andere jongeren (en docenten) ongevoelig maken voor het 'kleine leed', het leed dat niet onder extreme vervolging valt (bijvoorbeeld grievende opmerkingen over de islam of over homoseksualiteit), dan hebben die lessen niet alleen geen zin, maar zijn ze zelfs schadelijk. Ook kleiner leed, verdrietig of eenzaam zijn, je gehaat of overbodig voelen, honger of pijn hebben, ook dit leed is leed. Niet een beetje, maar honderd procent. Of zoals de bekende pedagoog Janusz Korczak (1878-1942) het formuleerde: 'Alle tranen zijn zout. Wie dat begrijpt kan kinderen grootbrengen, wie dat niet begrijpt kan ze niet grootbrengen'.

Les over jezelf

Ten slotte laat de Sjoa zien hoe slecht 'slecht' kan zijn, maar ook hoe een mens boven zichzelf uit kan stijgen door andere mensen te steunen. Agressie kennen we allen en zit in ieder van ons. Opvoeding kan ons leren die agressie te gebruiken om te creëren in plaats van te vernietigen, op te bouwen in plaats van kapot te maken, conflicten om te buigen in de richting van dialoog. De Sjoa leert je daarom iets over jezelf, over de menselijke soort.